

י"ד ט"ו ביהמ"ד למגיד שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 484
מסכת גיטין נ"א-נ"ז
בס"ד, ל' אב תשס"ח

- ◆ אדם ששכח להפריש חלה מן המצות
  - ◆ הפרשת חלה על ידי קטן
  - ◆ מתי יש לסתור חריגת בנייה
  - ◆ בנייה בשוגג על שטח של הזולת
  - ◆ מגרש שנמכר פעמיים

השבוע בגליון

  - ◆ מקור סמכותו של האפוטרופוס
  - ◆ הרתחת מים, הפעולה והתוצאה

- ◆ כיצד נוצר חלום?
  - ◆ חלומות הנביאים
  - ◆ אדם שנדר בחלום
  - ◆ פתרון החלום, על פי הפותר
  - ◆ מכירת נכסי יתומים לצורך דנוניה

דבר העורך

לתפוס מטאטא

"במה מתים?"

אלו היו שני מילים שאמר אדם גדול למי שעתיד היה להיות גם הוא אדם גדול.

בעיר ממל, עיר נמל בליטא על חוף הים הבלטי, התמקם אברך צעיר ונמרץ לפני כמאה וארבעים שנה והחל לעסוק במסחר. בעודו חתן, חמיו נפטר, עול הפרנסה הוטל על שכמו והטה את חייו למסלול שונה משתכנן. עתה היה ראשו ורובו בחיי המסחר בממל, להביא טרף לבני המשפחה.

ביום מן הימים נראה הסוחר הצעיר טרוד עד מאד. אותו יום לא עסק במסחרו אלא הלך הנה והנה. הלך ולא שב אל חיי המסחר. הוא נטש הכל ושיקע עצמו בלימוד תורה ומוסר באופן יוצא דופן. חודשים אחדים אף הסתגר בעיירה סלבודקא, ואחר כך יצא למסע בקהילות יהודיות, הקים בתי מדרש ללימוד גמרא עם מוסר, ולימים הקים ישיבה אשר שמה ושמו כרוכים בצוותא עד עצם היום הזה - נובארדוק.

רבי יוסף יוזל הורביץ, הסבא מנוברדוק.

לימים סיפרו תלמידיו על שתי המילים שחוללו מהפך בנפשו הסוערת.

באותו יום הוא פגש את אחד מראשוני תנועת המוסר. הסוחר הצעיר רכן בירת כבוד אל הנכבד אשר נקלע אל זוכנו ושאל:

- "במה חיים?" שניהם הבינו את השאלה. כסף מנלן?

הנכבד רכן כנגדו ושאל:

- "במה מתים?" שניהם הבינו את התשובה. עם מה נעלה לעולם האמת?

התשובה הנוקבת הכתה שורשים מהירים ביותר בנפשו הרחבה שכבר היתה חרושה לקבלת

דף נב/א דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין

כיצד נוצר חלום?

בסוגיינתנו מבואר, שרבי מאיר מנע מאפוטרופוס של יתומים מלמכור את נכסיהם, משום שאפוטרופוס אינו רשאי לסחור בנכסי יתומים אלא לצורך מחייתם השוטפת. בלילה חלם רבי מאיר, כי משמים מכוונים את האפוטרופוס לגרום הפסדים לנכסי היתומים, מחמת אביהם הרשע, או משום שהם עצמם היו רשעים (עיין בהגהות היעב"ץ), אך הוא לא התייחס לכך, ואמר: "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין".

חלומות הנביאים: הרמב"ם מבאר ("מורה נבוכים" חלק ב' פרק מ"ה, הלכות יסודי התורה פרק ז' הלכה ב'), כי למרות שבתנ"ך מובאים חלומות רבים שנמצאו אמת לאחר מכן, לא היו אלה חלומות רגילים, כי אם חלומות בדרגת נבואה, שעליהם ודאי לא נאמר שאינם מעלים ושאינם מורידים.

כיצד נוצר חלום? התשב"ץ כותב (שו"ת חלק ב' סימן קכ"ח על פי הגמרא במסכת ברכות נה/ב), כי החלומות מתחלקים לשני סוגים. החלומות שאינם שקר, מקורם במלאך החלומות, ואילו חלומות הבאי נובעים ממזונות עבים שאכל האדם, ואדיהם העולים מקיבתו משפיעים על מחשבותיו, כך שתמונות שנקלטו על ידו במשך היום מתרוצצות במהירות בראשו, וצירופן נדמה לו כחזיון ההופך לחלום.

בספרי הפוסקים לדורותיהם, דנים במספר נושאים הנוגעים לגבי חלומות, וביניהם, האם יש לחשוש מחלום המכיל דברי פורענות, והאם אדם הנודר בחלומו או מקבל על עצמו קבלות, חייב להתייחס לכך כאילו נדר בהק"ץ.

אדם שנדר בחלום: אף על פי שדברי חלומות אינם מעלים ואינם מורידים, יש מן הראשונים (שו"ת הרשב"א חלק א' סימן תרס"ח) הסוברים, כי אדם שנדר בחלום - צריך התרה, כאדם שנדר בהק"ץ. אמנם, לדעת הרא"ש (שו"ת, כלל ח' סימן י"א) אין להתייחס לחלום זה. להלכה, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן ר"י סעיף ב'), כי יש לחוש לדברי המחמירים.

האם מועילה התרה בחלום? עם זאת, הגמרא (נדרים ח/א) מתייחסת בכובד ראש לאדם שחלם כי **מנדים** אותו, ואומרת, כי עליו להתיר את נידויו, מפני שלגבי כל חלום יש להסתפק אם הוא מן החלומות האמיתיים אם לאו. לפיכך, כאשר מדובר בדברי פורענות כנידוי, על החולם לחשוש, שמא "בשליחות המקום נתנדה" (ר"ן שם). גם אם באותו חלום שנידוהו, הוא הוסיף לחלום שמתירים לו את הנידוי, אין לו לסמוך על כך, שהרי גם בחלום שהוא אמת יש מקצת שקר, ואם כן יתכן שההתרה אינה אמת. כך גם פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן של"ד סעיף ל"ה).

אות וסימן משמים: יהודי בעל חוב, חלם כי הוא נשבע לפרוע את חובו ביום פלוני, והוא שאל את הרדב"ז אם עליו להתייחס לכך ברצינות. בתשובתו (שו"ת חלק ד' סימן צ"ט), הכריע הרדב"ז, כי גם הסוברים שאין לאדם לחשוש לחלום בו הוא נשבע או נדר, בכל זאת, כאשר הנדר הוא לדבר מצווה, סימן ואות הוא כי מן השמים מרזים אותו לקיים מצווה זו. לפיכך, עליו לפרוע את חובו ביום שעליו נשבע בחלום, שהרי פריעת בעל חוב מצווה היא.

עניניו נשמת

מרת **אסתר פסר** ע"ה
בת גוהר ע"ה ליום השלושים לפטירתה
נלב"ע ד' באב תשס"ח

תנצב"ה
הונצחה ע"י אחיה
הר"ד **שמואל קדמי** ומשפחתו שיחיו י-ם

עניניו נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ב' באלול תשכ"ו

תנצב"ה
הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

עניניו נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע ה' באלול התשנ"ט

תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

פתרון החלום, על פי הפותר: מעניין לציין את דברי המהרש"א (ברכות נה/ב ד"ה "שכל החלומות"), כי ברוב החלומות, למעט אלה שמקורם ממלאך החלומות, לפותר החלום השפעה על פתרון החלום, ואם יפתרו בטוב - מוטב, ואם יפתרו ברע - יירע בכך לחולם החלום. המהרש"א מוסיף, כי בל נתפלא על כך שבכוחו של פותר החלום להכריע כיצד יתפרש החלום, שהרי, "מצינו שיש כח בנפש האדם לפעול בעינו לטוב", וכן הוא יכול לפעול לרעה על ידי הטלת עין הרע.

חלום ושברו: בעל "בן איש חי" ידוע היה בפקחותו הרבה. מספריו עולה, כי אנשים נהגו להציע בפניו חלומות מוזרים שנתגלו להם בחזיון הלילה, בתקווה שהוא ידע לפתורם. פעם אחת, חלם אדם כי הוא קורא את אותיות הא' ב' מספר פעמים, אך הוא טועה ומדלג מאות לאות ואינו מצליח לקרוא לפי הסדר. את דבר חלומו הוא שיגר אל ה"בן איש חי", בציינו, כי נפשו עגומה עליו מחמת החלום, והוא מבקש "פתרון אמיתי לחלומי".

כ"ב אותיות, כנגד מאה ברכות: בעל "בן איש חי" מצטט בתשובתו (שו"ת "תורה לשמה" סימן תס"ו) את דברי האריז"ל הכותב, כי כ"ב אותיות הא' ב' מכוונות כנגד מאה הברכות שיש לברך בכל יום, וכאשר אדם מחסיר ברכה, האות המכוונת כנגדה נחסרת, ואם אינו מברך כיאות, אותה האות "חשוכה ובלתי מאירה". אמר, איפוא, בעל "בן איש חי" לחולם החלום, כי מן השמים מורים לו, שעליו להקפיד על אמירת מאה ברכות בכל יום כראוי.

דף נב/א כאן להאכיל כאן להניח

מכירת נכסי יתומים לצורך נדוניה

סוגייתנו עוסקת בהגדרת סמכויות אפוטרופוס של נכסי יתומים, ואומרת, כי האפוטרופוס רשאי למכור נכסים מירושת היתומים, אך ורק לצורך מחייתם השוטפת, אך אין הוא רשאי למכור בהמות, עבדים ושפחות, שדות וכרמים כדי להפיק רווחים שייזקפו לטובת היתומים. בטעם הדבר מבאר רש"י ("ד"ה "אבל"), כי חז"ל דאגו למנוע פגיעה אפשרית בנכסי היתומים, ועל כן הורו, שברשות האפוטרופוס יהיו מעות בכמות הנחוצה לקיומם השוטף של היתומים ולא מעבר לכך, כדי שלייתומים לא יגרם הפסד ניכר אם המעות ייגנבו. טעם נוסף אומר רש"י, שהיתומים מתכבדים בנכסים שהותיר להם אביהם, ואף שאם ימכרום יגדל הונם, מכל מקום, לטובת היתומים מן הראוי להותיר ברשותם את נכסי אביהם.

מקור סמכותו של האפוטרופוס: הגמרא (קידושין מב/א) דורשת, כי מן התורה בית דין מצווה להעמיד אפוטרופוס על נכסי יתומים, אשר רשאי למכור מנכסיהם בעת הצורך ולהפריש תרומות ומעשרות מפירותיהם, אף על פי שאינם שלו. לדעת הרמב"ן, סמכותו של האפוטרופוס נובעת מן הכלל: "זכין לאדם שלא בפניו", ומאחר שהוא פועל לטובת היתומים, מעשיו קיימים. ברור, איפוא, כי כאשר הוא מוכר נכסים שלא לצורך, אין המכירה חלה, שהרי אין זו זכות עבור היתומים. אמנם, לדעת בעלי התוספות (גיטין מב ד"ה "אתם"), והרשב"א בסוגייתנו, האפוטרופוס יונק את כוחו מבית הדין, שבכחם להפקיע ממון, שהרי "הפקר בית דין הפקר".

מכירת נכסים לצורך נדוניה: רבה של העיר הוסיאטין הציג בפני המהרש"ם מברזין זצ"ל את השאלה הבאה: לבחור יתום מקהילתו, שעדיין לא מלאו לו עשרים שנה, הוצע שידוך. אולם, אבי הנערה מוכן להשתדך עמו, בתנאי שנכסי הירושה יימכרו עתה, ותמורת המכירה תושלש בידי שלישי נאמן. אלא, שלפי הגמרא (גיטין סה/א), כל עוד לא מלאו לאדם עשרים שנה, אין לו רשות למכור קרקעות שירש. כמו כן, האפוטרופוס של הנכסים, אינו רשאי למכור מנכסי היתום אלא אך ורק לצורך מידי של היתום, ואילו במקרה זה, אבי הכלה רוצה שהנכסים ימכרו עתה והשידוך יתקיים לאחר זמן. ואמנם, בעל "חידושי הרי"ם" ("חור"מ סימן ה') הכריע בעניין דומה שהובא בפניו, כי אין למכור את הנכסים, שהרי חז"ל חששו לגורל מעות יתומים העומדים זמן רב.

המהרש"ם (שו"ת חלק ו' סימן רל"ה) שדן בנידון, הודה, כי אמנם ההלכה אינה מתירה למנות אפוטרופוס למכירת הנכסים. אלא, שהוא ייעץ לרב הקהילה, למרות זאת, כי לצידו עומדת אפשרות מעניינת לקיום שידוך זה, על פי המבואר בטור וברמ"א ("חור"מ סימן ר"צ סעיף י"ג), שלבית הדין נתונה הסמכות להורות לאפוטרופוס למכור את הקרקעות. על כן יכנס הרב את חברי בית הדין של קהילתו, שיוורו לאפוטרופוס למכור את קרקעות היתום, ויחדיו יטכסו עצה כיצד לשמור על המעות באופן הראוי ביותר. בדבריו מציין המהרש"ם, כי בטרם מכירת הנכסים, עליו לוודא, כי אכן שידוך זה הוא לטובת היתום, וכי היתום מסכים למכירת הקרקעות.

דף נג/ב המבשל בשבת

הרתחת מים, הפעולה והתוצאה

מבואר בסוגייתנו, כי חכמים קנסו את המבשל בשבת במזיד, שאינו רשאי לאכול את התבשיל לעולם, כדי שלא יהנה מחילול השבת. ואילו המבשל בשוגג, אינו רשאי לאכול עד צאת השבת (עיין רש"י ד"ה "למוצאי שבת"). הלכה זו נפסקה לגבי כל סוגי המאכלים, ואף לגבי אלו אשר גם ללא בישולם אפשר לאכלם, כגון, פירות חיים, מפני שהבישול משיבם. אולם, ישנו דיון מעניין הנוגע לגבי מים בלבד, השונים בטבעם משאר המאכלים, שיש לדון האם גם עליהם חלה גזירת חז"ל ואם בישולם בשבת אין להשתמש בהם.

הדברים, ובערבו של יום הוא קיבל את החלטת חייו, אשר לימים התבררה כהחלטת חייהם של אנשים רבים מאד, שבלעדיו לא היו מגיעים ולא היו משיגים את דוגמת הרוחנית.

שניהם ידעו כי על האדם לכלכל את גופו ואת בני משפחתו בעולם הזה, ושניהם ידעו כי בלי ממון אי אפשר לעשות זאת.

בה במידה ידעו שניהם כי על האדם לכלכל את נפשו ואת נשמתו בעולם הזה, ושניהם ידעו כי בלי תורה אי אפשר לעשות זאת.

סדר עדיפות, זו היתה נקודת הדיון. על איזו כף להטיל את המשקל.

הכף ההיא הוכרעה באופן שהיה למעשה המסופר מדור לדור. כל אחד יכול להכריע את הכף שלו. להעביר את נקודת המשקל. אין מדובר על מספר השעות אלא על הדגש.

אמת, כי זו השעה הראוייה לכך, ימי הרחמים והסליחות, ואנו זקוקים לרחמים ולסליחות גם יחד. ברם, עלולים להתגנב ללבו של אדם רגשות בושה, כביכול אין זה ראוי והוגן לנקוט בצעדים אלה בדיוק עכשיו. רגשות אלה אנושיים הם, טבעיים ומונבים, ובדרך כלל אינם נובעים ממניעי דחייה אלא מתוך בושה פנימית: "היכן-הייתי-עד עכשיו?". האם נאה לפתע לפני יום הדין לתפוס בדרך אחרת, כביכול צדיק אני?

ובכן, הגאון רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל, נגע בנקודה זו גופה, וביקש מתלמידיו לדחות מלפניהם תחושות כגון דא, וכה שח:

במקום מגורי ברוסיה חוקי העזר העירוניים כפו על כל בעל בית לפנות את השלג שנערס מפתח ביתו עד הרחוב. שוטרים סובבו ובלשו כדי לרשום תלונה לרשלים שבין בעלי הבתים, וכאשר בעל בית שלא מילא את חובתו ראם ממרחק - אץ רץ, אחז במטאטא שבחצר ביתו והחל לנקות במרץ.

הכי לא ידע השוטר כי הלה תפס במטאטא רק למראהו - ידע!

הכי לא ידע בעל הבית כי השוטר יודע זאת? - ידע גם ידע!

ובכל זאת, בדרך כלל השוטר היה מעלים את עיניו מפני שהמנקה הוכיח רצון ולא הפגין אדישות, וגם מפני שבסופו של תהליך השביל שלפני אותו בית היה נקי למשע...

ראויים הימים האלה וטובה השעה להצטרף למעגל קובעי העיתים לתורה.

האדישות אינה יכולה להוסיף מאומה. אדרבה, המצטרף והמתאמץ מוכיח כי הוא מעריך את חשיבותם של הימים הללו ומבין את משמעותם.

יהודי יקר! לבירוך שיעור התורה הקרוב לאיזור מגורייך, הנך מוזמן לפנות למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 1-800-33-11.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נב/א ולוחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות
מקור להנחת תפילין לפני הבר מצוה
 מכאן מקור לנאמר ב"מגן אברהם" (סימן ל"ז
 סעיף ג) שיש להקדים להניח תפילין מעט לפני
 גיל בר מצוה, שהרי אפטרופוס של קטנים הוא,
 והוא קונה להם תפילין (נפש חיה).

דף נו/א ענוותנותו של רבי זכריה
סמיכות הברכות

לפי האמור כאן בסוגיא חורבן המקדש נגרם בגלל
 מלשינותו של בר קמצא בצירוף זאת שהשיב הקב"ה
 דעת חכמים אחר בנתינת עצות שאין הוגנות
 לא לחינם, נסמכו, איפוא, בתפילת העמידה שתי
 הברכות "השיבה שופטינו כבראשונה" ו"למלשינים
 אל תהי תקוה" זו לזו, לפי ששתיהן שייכת אהדדי...
 (אוצר התפילות ח"ב, הערות דמשק אליעזר).

דף נו/א ושבוהו רבנן לדציבי
שרלד

באחזה ליד ולאזין התגוררה עשירה בשם
 מרים שרלת [זה היה שם משפחה חשובה
 ששמה נגזר מראשי התיבות שלום רב לאהבי
 תורתך]. פעם שלחה עגלות טעונות עצים
 לישיבה, שרטט הנצי"ב, ראש הישיבה, וכתב לה
 מכתב תודה שהיה מיועד לנדיבה מרים שרלד.
ביאר אחד מחריפי ואלוזין:

לא טעה הנצי"ב אלא התכוון לראשי התיבות:
 שבוהו רבנן לדציבי...

דף נז/ב אי מלא אנא אמאי לא קאתית לגבי עד האידנא
למה רק עתה נזכרת לבוא
 כאשר הגיע רבי אהרן הגדול מקרלין לאמירת
 "המלך" בתפילת ראש השנה, החל למרר בבכי
 עד כדי התעלפות.
כששאלוהו אחר כך לפשר הדברים, אמר להם:
בהגיעי לאמירת "המלך" נזכרתי בדברי אספסיינוס
 לרבן יוחנן בן זכאי - אי מלך אני למה רק עתה
 באת אלי... למה לא שבתי בתשובה כל השנה...

דף נז/א ארץ צבי כתיב בה
לרב תרבה - נחלתו

נחלקו רש"י ורמב"ן (בפרשת מטות) אם בחלוקת
 הארץ נתנו לשבט הגדול חלק גדול ביותר,
 או שחילקו בשווה ורק בשבט גופו חילקו את
 החלקים לפי גודל המשפחה.
אפשר לפשר בין הדעות ולומר שכוון שהארץ ארץ
 צבי היא, אכן היו החלקים שווים, אולם גדלו והתרחבו
 לפי הצורך. זהו פשוטו של פסוק "לרב תרבה נחלתו
 ולמעט תמעית נחלתו". כלומר: לרב הנחלה תרבה,
 תגדל את נחלתו, ולמעט תמעית, כארץ צבי הגדלה
 לפי צורך האנשים... (תורת מר"י).

דף נז/א ומאחר דהו צדיקים כולי האי מאי טעמא
 איענוש... משום דלא איאבול על ירושלים

למען כבוד שמים

וכי מאחר שהיו צדיקים כולי האי למה לא
 התאבלו על ירושלים?
נראה שאכן התאבלו גם התאבלו, אולם לא על כבוד
 שמים שחולל בחורבן אלא על צרת ישראל לבד. על
 התפילה להיות מכוונת לעבר "אבינו מלכנו **גלה כבוד**
מלכותך" כל בקשה אחרת היא בחינת "לא איאבול
 על ירושלים" (אמת ליעקב, תעט).

כידוע, (שבת לט/א) "אין בישול אחר בישול". כלומר: מאחר שאין תועלת בבישול חוזר של אוכל מבושול,
 אין חימומו מוגדר כפעולת בישול, ומשום כך מותר לחמם אוכל יבש בשבת קודש [רק להניחו על גבי סיר,
אך לא על גבי האש אף אם היא מכוסה! (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סימן רנ"ב)]. אולם, לגבי דינם של מים שבושלו
 והצטננו, ממחלוקת הראשונים [לגבי תבשיל שיש בו מים, כגון מרק] עולה, כי יש לדון אם דינם ככל המאכלים,
 שאם בושלו בערב שבת מותר לחממם בשבת, או שמא שונים הם, ואין לחממם בשבת אחר שנצטננו.

מדוע מרתיחים מים? לדעת רבים מן הראשונים (רש"י, רא"ש, טוש"ע סימן שי"ח סעיף ד), אסור לעשות
 כן, מפני שהתועלת בבישול מים היא בחימומם בלבד, ולאחר צינונם בטל רישומו של הבישול הראשון
 והרי הם כמים שלא בושלו כלל, שאין לחממם בשבת. אולם, הר"ן וראשונים נוספים (רמב"ם, רשב"א שבת
 מ/א עיי' "ביאור הלכה" שם), חולקים וסוברים, כי עיקר פעולת בישול המים מיועדת להשביחם, וכפי שידוע
 בימינו, כי למים רתוחים תכונות שאינן קיימות במים שאינם רתוחים ("אגלי טל" מלאכת אופה סימן י" ס"ק
 י"ב), ולפיכך, דינם של המים זהה לשאר המאכלים שאף אם נצטננו, מותר לחממם בשבת.

עתה נבחין, כי למחלוקת זו השלכה גם לגבי השאלה אם גזירת חכמים שאסרו על המבשל במזיד
 ליהנות מתבשילו לעולם, חלה גם על מים שבושלו במזיד בשבת. שכן, אם פעולת בישול המים נועדה
 לצורך חימומם בלבד, יוצא, איפוא, כי לאחר שנצטננו המים, שוב אין השותה מהם הנהנה מכך שהם
 התבשלו בעבר, וגזירת חז"ל שלא **יהנה** אדם ממעשה חילול שבת, אינה יכולה לחול על מים אלה.
 אולם, לדעת הסוברים, כי פעולת הבישול נועדה להשביח את המים ולהעניק להם תכונות נוספות, ודאי
 שגזירת חז"ל חלה גם על המבשל מים, שלא יהנה מהם, מאחר שבשתיית המים המשובחים הוא הנהנה
 ממעשה חילול השבת (ש"ת "מנחת יצחק" חלק י סימן כ"ח בשם "חמדת ישראל" קונט" "נר מצוה" אות י"ז).

מן הראוי לציין, כי נידון זה הוא לגבי ההשתמשות במים אלה לאחר השבת. אולם, לכל הדעות,
בשבת עצמה אין לשתותם, משום שנעשה בהם איסור, כמבואר ברמ"א (או"ח סימן רנ"ג סעיף ה' ועיי' חז"ר או"ח סימן ל"ז ס"ק כ"ז).

דף נד/א המעשר בשבת

אדם ששכח להפריש חלה מן המצות

הגמרא בסוגייתנו מביאה את המשנה במסכת תרומות, (פרק ב' משנה ה'), האוסרת להפריש
 מעשרות בשבת, משום שהפרשה זו נראה כתיקון כלי, כי על ידי כך הפירות נתקנים ומוכשרים
 לאכילה. דין זה קיים גם לגבי הפרשת חלה ("פרי מגדים" ב"משבצות זהב" או"ח סימן תמ"ד ס"ק ב'),
 שאסור להפריש חלה בשבת וביום טוב, משום שגם הפרשת החלה מתקנת את הפת שתהא ראויה
 לאכילה, ולפיכך היא נחשבת כתיקון ומלאכה.

מצוות הפרשת חלה רווחת פחות בימינו מאופייני המאפיות והקונדיטוריות, אך בערבי פסחים אנשים
 רבים אופים בעצמם ב"חבורה" את המצות עבור חג הפסח, וכאשר מכניסים את המצות לקרטון
 ומצרפים כמות גדולה של מצות, הן מתחייבות בהפרשת חלה, אותה יש להקפיד לעשות בערב פסח,
 שכן, בשבת וביום טוב אין להפריש חלה, והאוכל מצה שלא הופרשה ממנה חלה, לא יצא ידי חובה בליל
 הסדר, משום שאכילתה היא "מצווה הבאה בעבירה" ("פרי מגדים" סימן תנ"ד משבצות זהב ס"ק ד').

היה זה בירושלים, בערב פסח שחל בשבת. יהודי בעל משפחה נזכר בשבת אחר הצהרים, כי לא הפריש
 חלה ממצותיו, וברשותו לא היו מצות נוספות לקיום מצוות החג. האיש פנה אל גאון הדור, המהרי"ל דיסקין
 זצ"ל, שבחכמתו הרבה הציע בפני אותו אדם את הפתרון הבא (הובא בש"ת "הר צבי" או"ח חלק ב' סימן א'):

כידוע, קטן פטור מכל המצוות ואף אין תוקף למעשיו, משום שאין בו די דעת להבינם לאשורם.
 משום כך, קטן המפריש תרומות, מעשרות, או חלה - אין הפרשתו מועילה. אולם, קטן שהגיע לגיל
 שנים עשרה, אף על פי שעדיין פטור הוא מן המצוות, בכל זאת הוא נחשב כבר-דעת לגבי נדריו
 וקנייניו, וכך גם חלים הפרשת תרומה והפרשת חלה הנעשים על ידו (גיטין סה/א), משום שמגיל
 שנים עשרה, הוא נחשב כבר-דעת לגבי עניינים אלה.

הפרשת חלה על ידי קטן: על פי זה ייעץ מהרי"ל דיסקין זצ"ל לאותו אדם, כי יקנה מצה אחת
 לבנו שהגיע לגיל שנים עשרה, ויורה לו להפריש חלה מן המצה שהוקנתה לו, וכך תותר אכילת
 כל המצות, שהרי הפרשת החלה מועילה לכל המצות. אמנם אסור לצוות קטן לעבור על איסורי
 תורה ("משנה ברורה" סימן שמ"ג), אך במקרה זה יש לסמוך על הראשונים (ר"ן שבת קכ"א) המקילים
 וסוברים כי אין איסור להורות לקטן לעבור על איסור, כאשר הקטן עושה זאת עבור עצמו, והקטן
 הרי מפריש חלה לצורך המצה שהוקנתה לו.

דף נה/א ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים

מתי יש לסתור חריגת בנייה

במשנתנו מובאת תקנת חז"ל, המכונה "תקנת השבים", שנועדה להקל על גזלנים במקרים
 מסויימים. על פי דין תורה, אדם שגזל חפץ חייב להשיבו לבעליו, ואינו רשאי להותיר את החפץ
 ברשותו ולשלם את תמורתו. חז"ל תקנו, כי אם הגזלן השתמש בחפץ הגזול לצרכי בנייה, כגון, גנב
 קורת עץ ובנה בה את ביתו, הוא רשאי לשלם את דמי הקורה לבעליה, ואינו חייב לפרק את ביתו
 כדי להחזירה. תקנה זו נבעה מהחשש של חז"ל, פן הגזלן ימנע לחלוטין מהשבת הגזילה, העלולה
 לגרום לו נזק כספי גדול בהריסת המבנה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה חיים הכהן ז"ל**

ב"ר יוסף אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט באב תשנ"ח

תנצבה

הנוצח ע"י בנו ידידנו הר"ד **אביגדור**
 יהודה נתן ומשפ' שיחיו

הדף היומי

גיטין נ"א-נ"ז

ל' אב-ו' אלול

ההבדל בין קרקע לחפץ: לכאורה, תקנה זו תקפה גם לגבי אדם שהרחיב את דירתו אל תוך שטח השייך לחבירו, שכאשר הנגזל ידרוש מהגזלן לסתור את הבניין העומד על קרקעו, תעמוד לצד הגזלן "תקנת השבים", שהרי סתירת הבניה תגרום לו נזק כספי.

אולם ב"תשובות הגאונים" ("שערי צדק" חלק ד' ש"ו סימן י"א ד"ה "הכין חזינא") אנו מוצאים, כי גזילת קרקע אינה דומה לגזילת חפץ נייד, ואף אם עלות הבניה הנוספת היתה גבוהה, אין מחייבים את בעל הקרקע להסתפק בקבלת תמורתה מן הגזלן, אלא הוא רשאי לדרוש מהגזלן לפנות את הקרקע, וכן נפסק להלכה (רמ"א ח"מ סימן ש"ס סעיף א'), שעל גזילת קרקע לא תקנו חכמים את "תקנת השבים".

גניבת קרקע חמורה היא: בדברי הפוסקים אנו מוצאים מספר טעמים, מדוע לא תקנו חז"ל "תקנת השבים" גם לגבי קרקעות גזולות. א. המב"ט (חלק ג' סימן קמ"ג) אומר, כי חז"ל החמירו עם גזלני הקרקעות, משום שגניבת קרקע חמורה היא, ועולתה עולה לאין ערוך על גזילת חפצים אחרים. ב. לדעת ה"לבוש" (שם), לא ראו חז"ל צורך להקל על גזלני הקרקעות, משום, שהתקנה נועדה כדי שהגזלנים לא יסתירו את החפצים הגזולים וימנעו מהשבתם לבעליהם, מה שאין כן בקרקע, שאין אפשרות להסתירה, אין עילה לתקנה זו. ג. תקנת השבים לא הוחלה מעיקרה על קרקע מפני ש"קרקע אינה נגזלת" ("טור" אור"ח סימן תרל"ז). כלומר: דיני גזילה אינם שייכים בקרקע, והגזולה אינו חייב באחריותה כאדם הגונב חפץ, אלא הוא חייב להשיבה משום שאינה שלו כלל ועיקר. תקנת השבים לא נתקנה אלא על חפצים שהתורה חייבה את הגזלן להשיבם והטילה עליו את אחריותם. לגזול חפצים אלה המירו חז"ל את חיוב השבת החפץ בעין, בתשלום (ש"ת" שואל ומשיב" מהדורה א' חלק ג' סימן ר"ח). ההבדל בין טעמים אלה אינו רק בהסבר תקנת חז"ל, אלא יש לכך גם השלכות הלכתיות לגבי מקרים מסויימים:

בנייה בשוגג על שטח של הזולת: בפני בעל שו"ת "רשמי שאלה" (סימן נ"ו) הופיעו ראובן ושמעון לדין תורה. ראובן תבע כי שמעון שהרחיב את דירתו וחרג בחצי אמה לתוך רשותו, יהרוס את הבניה החריגה. אולם, הנתבע טען להגנתו כי לא נכח בביתו בתקופת הבניה, ואשתו כלל לא ידעה כי הבניה חורגת לשטחו של שמעון, ולפיכך החריגה לא נעשתה במזיד ועל כן אינו חייב להרוס את הבנייה הנוספת, ורשאי הוא לשלם לראובן את שווייה של הקרקע.

ההכרעה בנידון זה, תלוייה בטעמים הנזכרים לעיל. שכן, לדעת הסוברים, כי גזילת קרקע שונה משאר הגזילות, מפני שאין אפשרות להסתירה, או משום שאינה נחשבת כגזולה, על שמעון להרוס את הבניה החורגת, למרות שנעשה הדבר בשוגג, ואין להבדיל בין בניה במזיד לבניה בשוגג, שהרי אין עילה ל"תקנת השבים". אולם, לדעת המב"ט, שחז"ל לא הכלילו את גנבי הקרקעות בתקנת השבים מפני חומרת המעשה, מאחר ששמעון כלל לא התכוון לגזול והבנייה החריגה נעשתה שלא בידיעתו, יתכן (עיי"ש במב"ט), שבאופן זה תחול "תקנת השבים" על שמעון, ודי בכך שישלם לראובן את שווייה של הקרקע ואין ראובן יכול לאלצו להרוס את החריגה.

מגרש שנמכר פעמיים: מעשה באדם שמכר מגרש לפלוני, ולאחר מכן, שב ו"מכר" את המגרש לאדם אחר, שלא ידע על המכירה הקודמת ובנה על המגרש בניין לתפארת. עם סיום הבנייה, הופיע בפניו הקונה האמיתי, הראשון, ותבע ממנו לפנות את הקרקע. בעל "ערוך השולחן" (שם) התייחס לשאלה זו וכתב, כי על פי דברי המב"ט הנזכרים, רשאי הבונה לפצות את הקונה האמיתי בממון, ואינו חייב לפנות את הקרקע, שהרי פעל בתום לב וחלה עליו "תקנת השבים".

אולם, בספר "פתחי חושן" (הל' גניבה פ' ב' סעי' י"א), מחלק בסברה יפה, ואומר, כי גם לדעת המב"ט, במקרה זה חייב הבונה לפנות את הקרקע, שכן, מסתבר ש"תקנת השבים" נתקנה כאשר שיקע הגזלן קורה אחת גזולה בתוך ביתו, שחכמים הקלו עליו שלא יאלץ להרוס את כל ביתו עבור קורה אחת. שונה הדבר, כאשר המבנה כולו שוכן על קרקע גזולה, שאין זה מסתבר שחז"ל תקנו שאדם יוכל להתגורר על קרקע חבירו בטענה שיגרם לו הפסד אם יאלץ לפנות את הבית, אלא עליו להשיב את המגרש לבעליו.

נסא זכרונתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג בנימין זאב ברורמן שליט"א
ביהכ"ס ארזי הבירה - ירושלים
לרגל הולדת הבת

הרה"ג מאיר עייש שליט"א
ביהכ"ס רונו ליעקב שמחה - צפת
לרגל נישואי הבת

הרה"ג נתן חיים פישמן שליט"א
ביהכ"ס אוהל ישראל - רחובות
לרגל אירוסיה הבת

הרה"ג מרדכי פרוש (גליקמן) שליט"א
ביהכ"ס קיויתי ה' - אופקים
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א
ביהכ"ס מתיבתא - בני ברק
לרגל הולדת הבת

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הר"ר **זאב פרומר ז"ל**

ב"ר שאול דב ז"ל נלב"ע ה' באלול תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל ז"ל**

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **זאב בורק ז"ל**

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט באב תש"ס

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333 פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
תשרי - חשוון - כסלו

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: (שני) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

עשרות אלפי גמרות
מודפסות ונלמדות
לעילוי הנשמה המנוצחת
בעמוד הגמרא

כי נר מצוה ותורה אור